

Життя триває — від первоцвітів до первоцвітів, або Полтавщина — це по любові

Текст: **Ольга Купріян**

Фото та довідка про авторку — [ТУТ](#).

Фото з поїздки — [ТУТ](#).

На Полтавщині я була вперше. Не як туристка, а як письменниця, учасниця проекту Українського ПЕН «Мереживо. Літературні читання в містечках України», що реалізується за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». 21–22 березня на мапі «Мережива» з'явилися місто Лубни та смт Оржиця. Нас троє — я, Ольга Купріян, Анна Вовченко, одна з моїх улюблених перекладачок, а також модераторка заходів, письменниця та викладачка Марія Титаренко. Ідея проекту також у тім, щоб вибудовувати зв'язки між різними регіонами — через розмови про культуру. Ми з Анною представляємо Київ, а Марія — Львів, хоча кілька років свого малюцтва вона провела саме в Лубнах.

Проект «Мереживо» «покликаний підвищити престиж читання у райцентрах України, знайомити мешканців українських містечок із сучасною українською літературою та включити їх у культурне поле, спільне з великими містами» — зазначено на сайті організації. Утім, я розумію, що ця поїздка разом із тим інтегрує мене саму в якесь ширше соціокультурне поле. Я нічого не знаю, на моїй пам'яті нашарувалися абсолютно різні речі, як-от полтавські вареники й галушки, назви радянських фільмів, рядки з пісень, народних та авторських, назв продуктів у супермаркетах. Усе це замішується в химерну кашу, з якої хочеться вивудити щось цілісне й зрозуміле про себе.

— Вареники там, як у мене, чи сірі і глевкі? — трохи ревниво запитує мама, коли повертаюся додому з Полтавщини.

— Як у тебе, — відказую, змовчавши, що таких смачних вареників, як в Оржиці, я сто років не їла. Бо якби сказала, мама б уже пакувалася везти вареники в Київ. Бо вареники з Чернігівщини ніяк не можуть бути гірші, ніж полтавські!

У покоління моїх батьків на Полтавщині свої знакові місця.

— То ти вже проїхала Пирятин? — цікавиться тато. — Отам десь є заправка, де знімали фільм «Королева бензоколонки». Бачила?

Чи я його бачила? Та хіба в мене був у 90-х вибір, що дивитися? Авжеж, я бачила цей і ще багато радянських фільмів, які без кінця крутили по телевізору. Але про те, що заправка прямо ось тут, здається, чула вперше. Дорогою назад, маючи незаплановану зупинку в Пирятині, фотографуюся на тлі вежі на тій самій заправці — для тата.

Загалом мої знання про Полтавщину – досить стереотипні. Я мусила це визнати, коли перша думка про Лубни, були рядки з народної пісні. Ось я вже наспівую:

Од Києва до Лубен насіяла конопель.
Дам лиха закаблукам,
Закаблукам лиха дам.
Достанеться й передам!

Друга думка — цитата з фільму Антоніо Лукіча «Луксембург, Люксембург»: «Єслі ти поїхав за жєнщиною в Лубни, це точно по любви».

Пирятин у мене асоціювався з назвою музичного гурту, фронтментом та автором пісень якого є Іван Семесюк. Пізніше я пригадала, що не раз купувала плавлені сирки з такою ж назвою. В одну мить мене накрило ніжністю до цих самих назв малих українських міст, які вигулькують то тут, то там, проростають у пам'яті й свідомості, стаючи частиною культурної ідентичності. Сир із Шорстки, ковбаса з Дрогобича й Брусилова, сирочок із Пирятини, морозиво з Лубен.

Дорогою до Лубен заїжджаємо у Мгарський монастир. Місцева краєзнавиця, бібліотечкарка й письменниця Ганна Кревська показує нам шедевр мазепинського бароко, вплітаючи поміж тим історії, які місцеві передавали з вуст у вуста. Скажімо, про те, як у всі часи вивозилися в напрямку Москви наші святині в обмін на російські гроші, за які відбудовували церкви. Росія купувала наші церкви на вигідних для себе умовах, і тим гострішою є іронія цього жесту у випадку Мгарського монастиря: адже в 17 столітті він зводився на кошти гетьмана Івана Мазепи, на якого РПЦ свого часу наклала анафему. Це сьогодні ми розуміємо, наскільки далекоглядною була політика Мазепи, а покоління моїх батьків іще вчилосся на тих засадах, що він — підлий зрадник і націоналіст (тм), адже хотів розбудовувати незалежну державу. Пам'ятаю, як на початку 2000-х я роздавала брошури від громадської організації «Не будь байдужим!», що пояснювала якісь речі про Івана Мазепу. Пропаганда в освіті, на жаль, має довготривалі печальні наслідки, їх ми досі розгрібаємо й іще багато років будемо з ними працювати.

Наша провідниця веде нас до пам'ятника мгарським преподобномученикам — це сімнадцять ченців зі села Мгар, що біля Лубен, яких у 1919 році розстріляли більшовики. Ще сумна іронія: нещодавно бачила відео, на якому російський батюшка виправдовує Сталіна, адже внаслідок його репресій з'явилося чимало святих, котрі «нас тепер захищають». Захищають їх, бачте. Звучить як гасло російської армії: «Влаштуймо геноцид і репресії — створімо ще більше святих, покровителів геноциду та репресій!»

За пам'ятним хрестом — храм на узвишші. Стоять перші теплі дні третього року великої війни. Небо чисте і синє. Сліпить сонце. Я мружуся, знімаю окуляри й роблю селфі, щоб запам'ятати цю мить і всіх нас на фото. Ми тут були, ми є. Бджоли нестримно гудуть. Увесь пагорб вкривають проліски, що так само нестримно пахнуть. Так легко на мить забути, як іще зранку в Києві уламки російських ракет пошкодили домівки наших друзів, рідних, знайомих. А вночі терористи бомбитимуть Дніпровську ГЕС. Але поки з нами весна, і перше тепло, і вогкий запах землі.

Нарешті приїжджаємо в Лубенську публічну бібліотеку імені Володимира Малика. Виявляється, ми з ним — земляки, обоє з Макарівського району. Мої батьки свого часу

вчителювали в тій самій самій школі в селі Ясногородка, що й Володимир Малик. Он воно яке, мереживо!

У Лубнах нас годують, пані директорка бібліотеки Валентина Семак усіляко намагається дати з собою в готель канапок. Від цього огортає теплом і відчуттям, ніби приїхали в гості до далеких родичів. Ніби ми тут — свої. Почуваємося вільно, сміємося й жартуємо. Атмосфера під час зустрічі так само родинна. Анна Вовченко читає уривок зі свого перекладу «Енн із Зелених Дахів» Люсі-Мод Монтгомері, і за дивним збігом обставин він — про проліски і весну. Я сиджу, огорнута запахом пролісків чи то з острова Принца Едварда, чи то з полтавських пагорбів, і думаю про життя, що триває — від первоцвітів до первоцвітів. Наостанок син письменника Володимира Малика, Олександр Сиченко, виголошує зворушливу промову — зі словами вдячності Анні за переклади книжок про Енн. І тут мереживо, еге ж.

Наступного дня нас чекає Оржиця. Дорогою від Лубен наша наступна провідниця, бібліотекарка Лілія Василькова, кілька разів виправдовується, що Оржиця — це селище, а не містечко. Адже проєкт «Мереживо», мовляв, для містечок. Проте я навпаки радію: я також із села, це — важлива частина моєї ідентичності. І хоч я вже більшу частину життя мешкаю в мегаполісі, все одно вважаю себе людиною з маковищанським корінням. Пишу он про бобрів, що оселилися на околицях села Маковища, що на Макарівщині.

На столику в читальній залі Публічної бібліотеки оржицької селищної ради стоять ті самі проліски — ніби на щось натякають. Може, на те, що тут так само можна розслабитися. Тут ми — так само свої, тут ми вдома. Тут наші читання проводжатимуть оваціями, а на дорогу нагодують тими самими варениками. Господи, які ж смачні були вареники з сиром! (Я дуже сподіваюся, що моя мама не прочитає цього тексту. Але якщо ти читаєш, мамо, твої вареники я так само люблю. Особливо з чорницею.) Цього разу не відмовляюся від канапок у дорогу. Бачте, я тут знову ніби в гостях у родичів. Везу додому цінні дарунки. Почуваюся так, як би мала почуватися Соломія Крушельницька на славнозвісній світлині після бенефісу у Варшаві. До речі, Соломія також — своя людина, зі села. Може, навіть вареників не цуралася. Достеменно відомо, наприклад, те, що вона полюбляла канапки з мармулядою і пригощала ними своїх студентів.

І в Лубнах, і в Оржиці на наших подіях — аншлаги. І якщо в Лубнах усе ясно: на зустріч запросили кілька класів зі шкіл та училищ, то в Оржиці стається один із найбільш дієвих способів промоції культури. «Я просто подумала, кому це може бути цікаво, виписала всі імена у блокнотик і всіх обдзвонила», — зізнається пані Лілія і скромно показує той самий блокнотик. «Шкода, що зала більше не вмістила», — зітхає інша бібліотекарка.

Хоча нам нічого не шкода, адже аудиторія справді зібралася добірною й дуже зацікавленою. Оксана Жудік, завідувачка Зарізької сільської бібліотеки, сама з Харківщини, вирішила вкорінитися з родиною на Полтавщині й запитує, як заохотити до читання місцевих дітей. Ми з пані Оксаною домовилися списатися й обмінятися досвідом, адже ми в команді лабораторії дитячого читання «БараБука» НЦ «Мала академія наук України» досліджуємо це питання не один рік. Я й сама обожаю читати вголос. Як виявляється на таких зустрічах, не лише дітям, але й дорослим.

— Знаєте, — кажу чесно, — от я вже у стількох містечках виступала, а на Макарівщині ще досі ні!

І мені щиро віриться, що якимось я приїду в гості до бібліотек на Макарівщині. Може, хтось із освітян чи бібліотекарів готуватиме тему про літературу рідного краю і згадає здвигівських бобрів із книжок «Боброго ранку!», «[Беркиць проводить дідуся](#)» або з казки «[Квіти пані Биби](#)»? Мене огортає така хвиля натхнення, що на мить задумуюся: було б гарно проїхатися туром ось так по містечках і селищах із своїми книжками! Як свого часу Макс Кідрук робив тур сотнею містечок України. Утім, цю думку я відразу відпускаю. Адже на тур сотнею містечок я точно не готова, зважаючи на логістичні виклики, з якими стикається команда «Мережива», щоб організувати навіть міні-тури на два містечка. Мій порив — магія моменту і пролісків, абсолютно точно. Тож відкладу цю думку до наступної весни. А там, дасть бог, і дороги відбудуємо, і міста, висадимо квіти, як робимо це щороку, й поговоримо про книжки.

Ольга Купріян, письменниця (Київ)